

2

**Yleisten töiden lautakunnan lausunto koskien vieraslajien linjauksia
Helsingissä 2012 - 2016**

HEL 2012-017199 T 11 01 04

Päätösehdotus

Yleisten töiden lautakunta päättäneen antaa ympäristölautakunnalle seuraavan lausunnon:

Helsingin vieraslajien linjausten tavoitteena on rajoittaa haitallisten vieraslajien aiheuttamia haittoja ja riskejä luonnolle, elinkeinoille ja luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle Helsingissä. Linjaukset koskevat Helsingin kaupungin omistamia maa- ja vesialueita sekä kaupungin rajojen sisäpuolella että muissa kunnissa. Keskeisimmät ja kiireellisimmät toimenpiteet on esitetty vuosille 2012 - 2016, jonka jälkeen ne on tarkoitus päivittää. Linjauksien toteutusta koordinoivaksi ja seurannan vastuutahoksi ehdotetaan Helsingin ympäristökeskusta, joka on vastannut linjausten laatimisesta.

Yleistä vieraslajien linjauksista Helsingissä

Rakennusvirasto tekee jo nyt työtä haitallisten vieraslajien torjumiseksi. Konkreettinen toiminta on keskitetty joidenkin haitallisimmiksi katsottujen lajien, joita ovat erityisesti jättiputket, kurturuusu, villikani, supikoira ja minkki, leviämisen estämiseen. Kaikki edellä mainitut lajit ovat kansallisen strategian mukaan haitallisia tai erittäin haitallisia vieraslajeja. Torjuntatoimet on kohdistettu niille alueille, missä on runsaasti luontoarvoja, kuten luonnonsuojelualueille ja arvokkaisiin luontotyyppeihin. Rakennusvirasto pystyy tekemään näitä torjuntatoimia sille annetuin valtuuksin vain vastuullaan olevilla yleisillä alueilla eli kaduilla, puistoissa ja viheralueilla Helsingissä. Tämän hetken käsityksen mukaan vieraslajien torjuntaan käytettäviä resursseja pitää lisätä tuntuvasti, jos torjuntatoimintaa ryhdytään tekemään muissa kunnissa olevilla, Helsingin kaupungin omistamilla maa-alueilla.

Yleisten töiden lautakunta pitää tärkeänä, että vieraslajien linjausten avulla nostetaan esille haitallisten vieraslajien torjuntatyön tärkeys. Samoin kansallisen vieraslajistrategian toimeenpanoa on kiirehdittävä Helsingissä. Linjauksissa korostetaan sekä varhaisen toiminnan tärkeyttä että riskienarviointityön käynnistämistä. Tämä on perusteltua, jotta ongelmaan voidaan tarttua kustannustehokkaasti ja alkuperäiselle luonnolle aiheutuvat haitat minimoida.

12.03.2013

Linjauksissa ei ole kuvattu yhteistyötä muiden kuin kaupungin eri virastojen kanssa. Yleisten töiden lautakunta kannattaa ehdotusta eri hallintokunnista muodostuvan ohjausryhmän perustamiseksi. Ohjausryhmässä tulee olla myös edustajia muista hallinnonaloista, kuten maa- ja metsätalousministeriöstä ja ympäristöministeriöstä, sekä muista pääkaupunkiseudun kunnista. Lisäksi yleisten töiden lautakunta kannattaa ehdotettua riskienarviointia varten tarvittavan, erillisen asiantuntijatyöryhmän perustamista.

Yleisten töiden lautakunnan mielestä Helsingin ensimmäisten vieraslajilinjauksien tulee kattaa viisivuotiskausi 2013 - 2017. Näin toimenpiteitä on mahdollista toteuttaa otsikon määrittelemän ajanjakson puitteissa. Linjauksen päivitys siirtyisi samalla vuoteen 2017.

Linjauksen toimivuus

Yleisten töiden lautakunta toteaa, että linjaustyö on keskeneräinen ja ei anna riittävää evästystä ja työvälineitä käytännön toiminnalle. Linjauksista puuttuu muun muassa perustieto siitä, mitkä ovat Helsingissä paikallisesti haitallisia vieraslajeja ja mistä lajeista tulee laatia riskinarviointeja, toimenpideohjelmia sekä varaussuunnitelmia. Toimenpideohjelmien laatiminen tulee tehdä ensisijaisesti niistä lajeista, joista on eniten todettua haittaa alkuperäiselle luonnolle ja eri ihmistoiminnan osa-alueille. Toimenpideohjelmia voidaan tehdä myös arvokkaimmille luontokohteille, kuten linjauksissa on ehdotettu.

Linjauksissa ei ole riittävän selkeästi eritelty vastuutahoja eri toimenpiteille, esimerkiksi mikä taho vastaa yksittäisten lajien levinneisyyden inventoinneista, joiden pohjalta lajikohtaiset torjuntasuunnitelmat laaditaan. Linjauksissa on ehdotettu, että rakennusvirasto vastaisi kaikesta, mikä liittyy maaympäristöissä tavattaviin haitallisiin vieraskasveihin, joita on kansallisen vieraslajistrategian mukaan haitallisten vieraslajien listalla 24 lajia. Samoin rakennusviraston kokonaisvastuulle ehdotetaan 6 maaselkärankaista lajia, joita ovat esimerkiksi villikani ja rotta.

Yleisten töiden lautakunnan mielestä ympäristökeskuksella tulee olla päävastuu kaikkien vieraslajien levinneisyystietojen selvittämisessä sekä keskeinen rooli torjunnan ohjeistuksen laatijana ja tiedon jakajana Helsingin maa- ja vesialueilla sekä Helsingin omistamilla alueilla muissa kunnissa.

Suurin osa Suomessa haitallisiksi tunnistetuista vieraskasvilajeista on jo levinnyt Helsinkiin, mutta tarkkaa tietoa niiden levinneisyyden laajuudesta ja kasvupaikoista ei vielä ole. Levinneisyystiedot muiden kuntien alueilta ovat niin ikään puutteelliset. Kun vastuu on ympäristökeskuksella, muiden virastojen, seurakunnan, valtion ja

yksityisten omistamat tai vastuulla olevat alueet voivat sisältyä selvitykseen ja edelleen näille alueille on mahdollista kohdistaa toimenpiteitä, sillä viranomaisena ympäristökeskus pystyy toimimaan myös näillä alueilla. Rakennusviraston toimivalta rajoittuu virastolle kuuluviin yleisiin alueisiin eli sen vastuulla oleviin katu- ja viheralueisiin.

Toimenpiteet ovat riittämättömästi taustoitettu ja ohjeistettu tässä työssä, jotta linjausten perusteella voitaisi ryhtyä konkreettisiin lajikohtaisiin toimiin. Linjausten ja siinä esitetyn vision avulla ei ole mahdollista määritellä, mikä torjunta- ja toimenpidetaso tai lopputulos on tavoitteena. Esitetyt mittarit eivät mittaa toimenpiteiden onnistumista, vaan ne ovat lähinnä aikataululuonnos eri jatkotoimille.

Vieraslajit aiheuttavat jo nyt merkittäviä kustannuksia kaupungille. On selvää, että työhön tarvitaan nykyistä enemmän resursseja. Helsingin vieraslajikoordinaattorin toimi on tarpeen. Linjauksissa korostetaan resurssien lisäämisen tarpeellisuutta, mutta niissä ei oteta kantaa, mihin konkreettisiin toimiin ympäristökeskus aikoo ryhtyä ja miten se aikoo jatkossa kohdistaa resurssejaan. Esitettyjen toimenpiteiden aikataulutusta asettaa haasteita rakennusvirastolle, koska nykyiset resurssit ovat riittämättömiä linjausten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Seuraavissa kolmessa kohdassa on yleisten töiden lautakunnan esittämiä täydennys- ja korjausehdotuksia, jotka on ryhmitelty vieraslajilinjausten otsikoiden mukaisesti.

Haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien sekä haittojen arviointi ja minimointi

- Vieraslajien seuranta tulee olemaan haastavaa, koska olemassa olevaa, ajantasaista tietoa lajien levinneisyydestä ei ole käytettävissä kuin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Jatkuva, jo käynnissä olevaa ympäristöseuranta tehdään pääasiassa vesialueilla. Ensin tarvitaan levinneisyystiedot ennen kuin voidaan tehdä riskienarviointia ja lajikohtaisia toimenpideohjelmia. Levinneisyystietojen kerääminen kuuluu Helsingin ympäristökeskukselle.
- Suomen ympäristökeskus kerää parhaillaan vieraslajien esiintymätietoja yhtenäiseen tietokantaan eli vieraslajiportaaliin. Ennen omien järjestelmien kehittämistä ympäristökeskuksen tulee selvittää, voidaanko Helsingin vieraslajitietoja kerätä ja hyödyntää tämän portaalin kautta. Näin vältetään päällekkäiseltä työltä ja erillisen tietokannan luomiselta. Kaikenlaista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa tulee lisätä muiden viranomaisten, erityisesti kansallista vieraslajistrategian toimeenpanoa koordinoivan maa- ja metsätalousministeriön, kanssa.

12.03.2013

- On hyvä, että riskinarvioinnissa keskitytään arvokkaisiin luonnonalueisiin ja torjuntatoimissa painotetaan näitä kohteita. Jotta tässä päästään eteenpäin, tulee Helsingin eri virastojen yhdessä määritellä nämä alueet. Koska linjaukset koskevat kaikkia Helsingin kaupungin maanomistuksessa olevia maa-alueita eli yli 10 000 hehtaaria ja kaupungin vesialueita, edellä mainittu priorisointi on tarpeen.

Helsingin kaupungin luonnossa olevien haitallisten vieraslajien leviämisen estäminen ja jatkuvat toimenpiteet

- Linjauksissa ei ole otettu kantaa siihen, mitkä lajit Helsingin mailla ja vesialueilla ovat torjunnan tai ennaltaehkäisyyn kannalta ensisijaisia. Ennen toimenpideohjelmien laatimista on sovittava Helsingin haitallisista vieraslajeista, sillä kansallisessa vieraslajistrategiassa haitallisia vieraslajeja on kaikkiaan 157 lajia ja paikallisesti haitallisia tai tarkkailtavia on 123 lajia. Seurantamenetelmistä ja raportoinnista on sovittava hallintokuntien ja ympäristökeskuksen kanssa.
- Toimenpideohjelmien laatiminen yksittäisille lajeille on välttämätöntä, jotta torjuntatyö onnistuu. Tätä varten tarvitaan riittävästi tietoa lajien levinneisyydestä. Näin ei vielä ole kuin poikkeustapauksissa. Samoin lajien biologiasta tarvitaan lisätietoja; tästä on vielä vähemmän tietoa Suomen oloissa. Lajikohtaisia torjuntasuunnitelmia tulee laatia kiireellisimmin paikallisesti arvokkaille luontokohteille.
- Yleisten töiden lautakunta kannattaa vapaaehtoistyön lisäämistä ja kehittämistä vieraskasvilajien torjuntatyössä.

Uusien haitallisten vieraslajien varhaista havaitsemista ja hävittämistä koskevat toimenpiteet

- Uusien haittalajien varhaisen havaitsemisen ja hävittämisen vastuut ja keinot sekä tiedottaminen tulee selvittää muiden viranomaisten, erityisesti maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön, kanssa. Nämä ministeriöt vastaavat kansallisen vieraslajistrategian toimeenpanosta. Riskinarviointi ja toimenpiteet tulee tehdä yhteistyössä edellä mainittujen tahojen kanssa. Tällä hetkellä on kehitteillä kansainvälisesti erittäin vaaralliseksi osoittautuneiden vieraslajien Suomeen saapumisen varalta varautumissuunnitelmat, joihin Helsingin on syytä tehdä tarkennuksia paikallisella tasolla. Vastuu tästä kuuluu ympäristökeskukselle.
- Rakennusviraston vastuulle osoitettu toimenpide "kaupungin viheralueilla käyttämien kasvilajien valinta" ei ole konkreettinen toimenpide, joka jättää epäselväksi, mitä tällä tarkoitetaan.

Mittareiden osalta ei kerrota, kuka tekee ja vastaa toimenpiteiden toteutuksesta.

Muita huomioita linjauksiin:

- Tekstissä käytetään epäyhtenäisesti termejä vieraslaji ja haitallinen vieraslaji. Kaikki vieraslajit eivät ole haitallisia.
- Linjauksissa esitetty jako maa- ja vesiympäristöihin on toiminnan suunnittelun ja hallinnoinnin helpottamiseksi hyvä ajatus.
- Valkoposkihanhi ei ole vieraslaji, vaan kuuluu Suomen lintulajistoon ja on rauhoitettu. Kanadanhanhi on sen sijaan kansallisen vieraslajistrategian mukaan paikallisesti haitallinen vieraslaji.
- Rakennusvirasto on tilannut jo pitkään pienpetopyyntiä erityisesti luonnon- ja linnustonsuojelualueilla eli työ ei ole uutta, kuten linjaustekstissä annetaan ymmärtää.
- Linjauksissa on kerrottu lyhyesti Helsingin vieraslajitilanteesta. Vieraskasvilajeja esittelevässä osuudessa mainitaan vain kolme lajia, vaikka Helsingissä esiintyy huomattavasti enemmän haitallisia lajeja. Samoin maaeläinosuudessa on kokonaan jätetty huomioimatta espanjansiruetana (erityisen haitallinen) ja rotta (haitallinen). Taustoituksesta ei näin synny kokonaiskuvaa Helsingin vieraslajitilanteesta, sen nykytilasta ja haittojen merkittävydestä.
- Vieraslajien taloudelliset riskit ja torjuntatoimista Helsingin kaupungille aiheutuvat kustannukset -otsikon alla ei ole esitetty vieraslajien taloudellisista riskeistä ja torjunnasta aiheutuvia kustannuksia. Tätä kohtaa tulee täydentää.

Yleisten töiden lautakunta esittää, että jatkossakin päävastuu vieraslajilinjauksista sisältäen lajiston seurannan ja toimenpiteiden ohjeistuksen on Helsingin ympäristökeskuksella.

Yleisten töiden lautakunta puoltaa edellä mainituin huomautuksin vieraslajien linjauksia Helsingissä 2012 - 2016.

Esittelijä

Kansallinen vieraslajistrategia

Kansallinen vieraslajistrategia valmistui huhtikuussa 2012. Sen keskeisenä ajatuksena on ehkäistä haitallisten vieraslajien aiheuttamia haittoja ja riskejä Suomen luonnolle, luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle, elinkeinoille sekä yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnille. Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta vieraslajistrategiasta hyväksyttiin 15.3.2012.

Kansallinen vieraslajistrategia valmisteltiin laajan työryhmän ja asiantuntijoiden yhteistyönä, johon osallistui sen eri vaiheissa yli 100 asiantuntijaa. Mukana oli asiantuntijoita myös Helsingin kaupungilta. Kansallisessa vieraslajistrategiassa linjataan, että Suomessa esiintyvät vieraslajit ja niiden aiheuttamat haitat tunnistetaan ja torjuntatoimet toteutetaan kattavasti.

Kansallisen strategian ja siihen liittyvien toimenpiteiden toimeenpano kuuluu useille eri viranomaisille, hallinnonaloille ja toimijoille. Toimia koordinoi maa- ja metsätalousministeriö. Tavoitteena on, että strategia sisällytetään osaksi eri hallintoalojen sekä alueellisten toimijoiden, kuten kuntien ja kaupunkien, omaa toimintaa sekä omia strategioita ja ohjelmia.

Vieraslajilinjatukset Helsingissä 2012 - 2016

Vieraslajien linjatukset Helsingissä pyrkii täsmentää kansallisen vieraslajistrategian kunnille asettamia tavoitteita ja tärkeimpiä toimenpiteitä. Lisäksi on haluttu tarkastella vieraslajikysymystä paikallisella tasolla sekä painottaa Helsingin erityisasemaa vieraslajien potentiaalisena leviämiskeskuksena. Helsinki on keskeinen taloudellinen ja kaupallinen keskus, jonka kautta kulkee liikennettä eri puolilta maailmaa. Ihmisen toimintaa on kaikkialla, ja vieraslajeille on runsaasti otollista ympäristöä.

Linjauksissa on pyritty määrittelemään Helsingin kaupungin kannalta kiireellisimmät toimet, jotka esitetään toimeenpantavaksi vuosina 2012 - 2016:

1. Haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien sekä haittojen arviointi ja minimointi
2. Helsingin kaupungin luonnossa olevien haitallisten vieraslajien leviämisen estäminen ja jatkuvat toimenpiteet
3. Uusien haitallisten vieraslajien varhaista havaitsemista ja hävittämistä koskevat toimenpiteet

Jokaiselle linjaukselle on esitetty tavoitetila, keskeisimmät toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja mittarit, jolla toimenpiteen toteutusta seurataan. Linjauksen toteutusta koordinoi Helsingin ympäristökeskus. Muiden hallintokuntien vastuut on esitetty toimenpiteiden yhteydessä.

Rakennusvirastolle on osoitettu keskeinen rooli linjausten toimenpiteiden toteutuksessa. Erityisesti Helsingin luontoon jo vakiintuneiden haitallisten vieraslajien torjuntatyön ohjelmointi ja toteutus maaympäristöissä on pääosin osoitettu rakennusviraston vastuulle.

Rakennusviraston toimet jo tähän mennessä haitallisten vieraslajien torjumiseksi

Rakennusvirasto laati vuonna 2009 Helsingin kaupunkikasvioppaan, jonka avulla Helsingin rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjauksia toteutetaan käytännössä. Oppaassa nimetään koristekasveja, joita ei tule enää käyttää niiden haitallisuuden vuoksi. Kaupunkikasvioppaan tämä osio päivitettiin vuoden 2012 aikana vastaamaan kansallisen vieraslajistrategiatyön haitallisten vieraskasvien listoja. Kaupunkikasviopasta käytetään sekä virastossa että jaetaan noudatettavaksi kaikille katu- ja puistosuunnitteluprojekteissa mukana oleville konsulteille.

Rakennusvirasto on tehnyt työtä erityisen haitallisten vieraskasvien kitkemiseksi eri puolilla kaupunkia. Voimavarat on kohdistettu kolmeen haitalliseen vieraskasviin: kurttureusuihin, jättiputkeen ja jättipalsamiin. Kurttureusua on torjuttu järjestämällä arvokkaissa luontokohteissa kitkemistalkoita ja tilaamalla torjuntatyötä Starasta. Vastaavanlaisia talkoita on järjestetty myös jättipalsamin kasvupaikoilla. Jättiputkea on torjuttu osana Helsingin kaupungin normaalia viheralueiden hoitotyötä siitä lähtien, kun kasvi todettiin haitalliseksi.

Helsingissä haitallisia eläinlajeja ovat villikani, minkki, supikoira ja rotta. Villikanit aiheuttavat huomattavaa vahinkoa muun muassa istutuksille, jonka johdosta kanivahinkoja on ryhdytty torjumaan. Torjuntatoimien päätavoitteena on kanikannan kasvun rajoittaminen sekä maantieteellisen leviämisen hidastaminen. Viimeisimmät havainnot antavat viitteitä siitä, ettei kanien määrä Helsingissä ole enää kasvanut. Sen sijaan laji on onnistunut levittäytymään uusille alueille. Rakennusvirasto on julkaissut vuonna 2010 Helsingin villikaneista raportin "Kanit Helsingissä ja vahinkojen torjunta" (Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2010:6).

Haitalliset vieraslajipedot eli minkki ja supikoira ovat Helsingin viheralueilla vakituksia eläimiä. Ne aiheuttavat tuhoja etenkin vesilintujen pesimäaikaan lintukosteikoissa ja saaristossa. Helsingissä minkkiä ja supikoiraa torjutaan Vanhankaupunginlahden ja Östersundomin lintuvesien lintujensuojelualueilla. Rottakantoja pidetään kurissa myrkyttämällä paikallisia populaatioita.

Rakennusvirasto kannustaa myös kaupunkilaisia vieraslajien torjuntatyöhön osana vapaaehtoistyön koordinoitua. Vapaaehtoisten työpanos vieraskasvilajien torjunnassa oli viime vuoden osalta noin sata työpäivää.

Esittelijä

kaupunginarkkitehti

Jukka Kauto

Lisätiedot

Tuuli Ylikotila, luontoasiantuntija, puhelin: 310 38540
tuuli.ylikotila(a)hel.fi

Liitteet

1 Yplk 8.1.2013 § 11

Otteet

Ote

Ympäristölautakunta
Arkkitehtuuriosasto
Katu- ja puisto-osasto

Otteen liitteet

Esitysteksti
Esitysteksti